

12. SINIF EDEBİYAT

HİKÂYE ÜNİTESİ

12. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI HİKÂYE ÜNİTESİ KONU ANLATIMI

ÜNİTE İÇERİĞİ

- 1960 Sonrası Türk Hikâyesi
- Küçürek Hikâye

1960 SONRASI TÜRK HİKÂYESİ

İlk örnekleri Tanzimat Edebiyatı'nda (**Letaif-i Rivayat, Kıssadan Hisse**) görülen hikâye türü, Servetifünun Dönemi'nde olgunlaşmış, Milli Edebiyat Dönemi'nde dilde sadeleşme hareketleriyle gelişmiştir. Özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde, hikâyeciliğimiz hem teknik hem içerik yönünden gelişmiştir. Bu gelişim süreci 1960 sonrasında da devam etmiştir.

1960 Sonrası Türk Hikâyeciliğinin Özellikleri

- Bu dönemde hikâye bağımsız bir yazı türü olarak daha çok ilgi görmeye başlamıştır.
- Hikâye türü hem teknik hem içerik (muhteva) yönünden **gelişmiştir**.
- Hikâyede kurgu ve içerik bakımından **yenilikçi** gelişmeler yaşanmıştır.
- Hikâye türünde eser veren yazar sayısı **artmıştır**.
- Hikâyelerde, kahramanlar toplumun **farklı** kesimlerinden seçilmiştir
- Hikâyelerde, kahramanlar toplumun **farklı** kesimlerinden seçilmiştir.
- **İşlenen Konular:** Hikâyelerde **gecekondu bölgelerinde yaşayan insanların sorunları, küçük memurların ve işçilerin yanı sıra 1960'tan sonra artan işsizliğin bir sonucu olarak Almanya'ya giden işçilerimizin yaşantılarından kesitler, kadın sorunları, köyden kente göç, kapitalist yaşamın getirdiği bunalımlar gibi toplumsal sorunlar** ele alınmıştır.

- **Leyla Erbil, Sevgi Soysal, Sevim Burak, Mehmet Şeyda** gibi yazarlar kadın sorununa değinen yazarlardır.
- **Bireyin iç dünyasını anlatmayı amaçlayan hikâyeler** de kaleme alınmıştır. Bu tür hikâyelerde bunalımlara ve iç çatışmalara yer verilir.
- Sanayileşme ve şehirleşme ile değerlerin gittikçe kaybolması varoluşçuluk akımının Türk edebiyatında kendine bir karşılık bulmasına neden olmuştur. **Demir Özlü, Ferit Edgü, Oğuz Atay ve Adnan Özyalçiner**'in hikâyelerinde **varoluşçuluk** akımının etkisi görülür.
- 1970'li yıllardan itibaren modern hikâyeye birlikte **postmodern hikâyeler** yazılmaya başlanmıştır. **Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Nazlı Eray, Murathan Mungan, Latife Tekin, Bilge Karasu, Pınar Kür, Metin Kaçan, İhsan Oktay Anar, Murat Gülsoy, Sema Kaygusuz, Erendüz Atasü, Müge İplikçi, Küçük İskender** gibi yazarlar hikâyelerinde **postmodernist eğilimlere** yer veren isimler arasında sayılabilir.
- Dönemin önemli diğer hikâyecilerden bazıları şunlardır: **Bilge Karasu, Necati Tosuner, Ferit Edgü, Sevinç Çokum, Muzaffer İzgü, İnci Aral, Gülten Dayıoğlu, Pınar Kür, Nazlı Eray...**
- Bu dönemde yazarlar ideolojik tavırlarına göre **toplumcu gerçekçi, dinî ve millî duyarlılık, bireyin iç dünyasını esas alan vb.**

Bu Dönemde Toplumcu- Gerçekçiler:	Adalet Ağaoğlu, Talip Apaydın, Sevgi Soysal, Erdal Öz, Orhan Duru, Tomris Uyar, Nedim Gürsel, Hulki Aktunç, Füruzan, Demir Özlü, Leyla Erbil, Bekir Yıldız...
Dini-millî duyarlılıkları yansıtan yazarlar:	Mustafa Kutlu, Sevinç Çokum, Durali Yılmaz, Rasim Özdenören
Varoluşçuluk akımının etkisi görülen yazarlar:	Demir Özlü, Ferit Edgü, Oğuz Atay ve Adnan Özyalçiner
Postmodern hikaye eğilimi:	Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Nazlı Eray, Murathan Mungan, Latife Tekin, Bilge Karasu, Pınar Kür, Metin Kaçan, İhsan Oktay Anar, Murat Gülsoy, Sema Kaygusuz, Erendüz Atasü, Müge İplikçi, Küçük İskender

- farklı anlayışlarla hikâyeler kaleme almışlardır.

1980 SONRASI TÜRK HİKÂYESİ

- 1980'li yıllardaki siyasi ve toplumsal olayların sonuçları diğer alanları etkilediği gibi Türk hikâyeciliğini de derinden etkilemiştir.
- 1980 sonrası Türk hikâyeciliğinde bir taraftan **gelenek** devam ederken diğer taraftan **yeni arayışlar** görülür.
- Bu dönem hikâyesinde yazarlar ortak bir sanat anlayışıyla değil **bireysel** olarak hareket etmişlerdir.
- Toplumsal konulardan çok **bireysel konular** işlenmiştir.
- Hikâyelerde **farklı kurgu teknikleri** denenmeye başlanmıştır.
- Yazarlar **postmodernizmin** anlatım imkânlarından yararlanmışlardır.
-
- Hikâyelerde **imgesel** bir dil kullanılır.
- Anlatımda **"ben-yazar"** anlatıcı öne çıkar.
- Hikâyelerde bireyin toplumsal ilişkileri çevresinden soyutlanarak gösterilir.

BU DÖNEMDEKİ HİKÂYE YAZARLARI

1980'den önceki kuşaklardan gelen hikâye yazarlarının yanı sıra **Murathan Mungan, Cemil Kavukçu, Özcan Karabulut, Jale Sancak, Ayfer Tunç, Murat Gülsoy, Murat Yalçın, Yekta Kopan, Nalan Barbarosoğlu, Sema Kaygusuz, Müge İplikçi, Nazan Bekiroğlu, Hüseyin Su, Seyit Göktepe, Cemal Şakar** gibi yeni yazarlar da dil ve anlatım biçimi, konu ve kurgu bakımından özgün eserler verirler.

KÜÇÜREK (MİNİMAL) HİKÂYE TÜRÜ

Resim, sinema gibi sanat dallarında ortaya çıkan minimal yaklaşım, hikâye türünü etkilemiştir. Bu etkileşimin bir sonucu olarak 20. yüzyılın sonlarında küçürek hikâye ortaya çıkmıştır.

ÖZELLİKLERİ:

- Türk edebiyatı için **yeni tür**lerden biridir.
- Hikâyenin **alt koludur**.
- Şiir, fıkra, fabl, manzum hikâye, atasözü gibi birçok özelliğini taşıyan küçürek hikâye günümüzde bağımsız bir tür haline gelmiştir.
- **Kısa, yoğun** anlatımı vardır.
- Küçürek öyküde **az sayıda kelime** ile **etkili** bir anlatım sağlamak amaçlanır.
- Mesaj, öğüt, eğitcilik gibi didaktik amaçların dışında bir anlatıma sahiptir.
- Okuyucuyu şaşırtmak, öykünün başını ve sonunu okuyucuya bırakmak, küçük ve sıradan duyguları etkileyici bir tarzda anlatmak özellikleriyle öne çıkar.
- **Yabancılaşma, umutsuzluk ve bunaltı** gibi ana temalar üzerine kurulan küçürek hikâyeler daha çok **bireysel öğeleri** ön plana çıkarır.
- Klasik hikâyedeki serim, düğüm, çözüm bölümleri yoktur. Bu bölümler okurun düş gücüne bırakılır.
- Yazar, çoğu zaman **imgeler** kurar ve onların gücünden yararlanarak hikâyesini anlatır.
- "Dünya edebiyatında **"flash fiction", "short-short story", "anlık kurmaca"** diye tanımlanır.

- **Franz Kafka, Max Jacob** gibi yazarlar dünya edebiyatında küçürek hikâyenin akla gelen ilk yazarlarıdır.
- Türk edebiyatında ise **Ferit Edgü, Necati Tosuner, Tarık Günersel, Hulki Aktunç, Haydar Ergülen, Rasim Özdenören, Ayfer Tunç** gibi yazarlar küçürek hikâyenin öne çıkan yazarlarıdır.

KÜÇÜREK HİKAYE ÖRNEKLERİ

FOTOĞRAF

Gülfidan Kalfa saray artığıydı. Doksanına yaklaşmış Sudanlı, Kadıköy çarşısının tek kadın eskicisiydi. Odasında namaz kılarken, duvardaki Celal Bayar resmini tersine çeviriyordu. Yastığı altında bir hançerle uyurdu. Re'fet Paşa İstanbul'a girdiğinde, kalfa, bir elinde sancak, komutanın atını yedmişti. Tek fotoğrafı, bu olayı gösteren fotoğraftı. Öldüğünde, hiç kimsenin tanımadığı bir zenci çıkageldi, Kalfa'nın lokmasını döktü ve aynı akşam, adını bile kimseye söylemeden sırrolup gitti. (**Hulki Aktunç, Toplu Öyküler, s.267**)

ÖÇ

Köyün en hoppa kızını, köyün en aptal gencine verdiler. Sayısız çocukları oldu ama hiçbiri o aptal gençten değildi. (**Ferit Edgü**)

Örnek Metin İncelemesi:

Zaman atının üstündeki delikanlı, köşede oturan yaşlı adama; "Hayatı arıyorum." dedi.
Yaşlı adam, delikanlıya; "Doğruca devam et!" dedi, "Hemen yolunun üstünde..."
Ne kadar gitti bilemedi, ileride bir kadına bir kez daha sordu: "Hayatı arıyorum!"
Kadın, artık yaşlanmış olan adama; "Ters yöndesin." dedi, "geçmişsin, geldiğin yerdeydi..."
Adam geriye doğru baktı. Hiçbir şey göremiyordu. (**Ferit Edgü**)

Tema ve konu	Teması: Hayat Konusu: Hayatın farkında olmadan yaşamak
Bakış açısı	Gözlemci
Dil ve Anlatım	Kısa, yalın, duru ve yoğun...
Anlatım teknikleri	Gösterme (dialog şeklinde), tahkiye (anlatma)
Hikâye türü:	Küçürek hikâye

YAZAR BİYOGRAFİLERİ

(Bu kısımdaki yazarlar, 12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında geçen yazarlarla sınırlanmıştır.)

ADALET AĞAOĞLU (1929-2020)

- ♣ Günümüz yazarlarındandır.
- ♣ Toplumun çalkantılı dönemleri ve bu dönemlerin bireyler üzerindeki etkisini anlatır. Biçimsel yönden kusursuz romanlar yazar.
- ♣ İlk romanı 1973'te yayımladığı "Ölmeye Yatmak" tır.
- ♣ Adalet Ağaoğlu; doğa, toplum, zaman ilişkilerinin insan iç dünyasındaki yansımalarını sıklıkla irdelemiştir.
- ♣ Roman, öykü, anı ve tiyatro oyunları yazmıştır.

Roman: Ölmeye Yatmak, Fikrimin İnce Gülü, Üç Beş Kişi, Ruh Üşümesi, Yazsonu
Öykü: Yüksek Gerilim, Sessizliğin İlk Sesi...

MUSTAFA KUTLU (1947-...)

- Günümüz yazarlarından.
- İslami duyarlılıkla öyküler yazmıştır.
- Günlük hayatta her zaman karşılaşılan sıradan kişiler, köyden kente göç ile Anadolu insanının hayatı eserlerinde ön plana çıkar.
- Türk edebiyatında uzun hikâye tarzıyla hatırlanır.
- Eserlerinde sanayileşme ve modern ticari hayatın getirdiği para hırsı, tüketim çılgınlığı, zengin olma hevesi öne çıkar.
- Türk hikâyeciliğine farklı bir bakış açısı getirir. Kendi anlatımına göre hikâyelerini bir oturuşta, kahvehanelerde yazar.
- Toplum meselelerini ilk eserlerinden itibaren işler.

Hikayeleri:

- Ortadaki Adam (1970)
- Gönül İşİ (1974)
- Yokuşa Akan Sular (1979)
- Yoksulluk İçimizde (1981)
- Ya Tahammül Ya Sefer (1983)
- Bu Böyledir (1987)
- Sır (1990)
- Arkakapak Yazıları (1995)
- Hüzün ve Tesadüf (1999)
- Uzun Hikâye (2000)
- Beyhude Ömrüm (2001)
- Mavi Kuş (2002)
- Tufandan Önce (2003)
- Rüzgârlı Pazar (2004)
- Chef (2005)
- Menekşeli Mektup (2006)
- Kapıları Açmak (2007)
- Huzursuz Bacak (2008)
- Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009)
- Zafer yahut Hiç (2010)
- Hayat Güzeldir (2011)
- Anadolu Yakası (2012)
- Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013)
- Nur (2014)

Denemeleri:

- Şehir Mektupları
- Akasya ve Mandolin
- Yoksulluk Kitabı

İnceleme:

- Sabahattin Ali

NEZİHE MERİÇ (1925-2009)

- ♣ Toplum içinde bile kendi iç yalnızlığını sürdüren genç kız ve kadınları başarıyla anlatmıştır.
- ♣ Çehov tarzı hikâyeye uygun eserler vermiştir.
- ♣ Öykü, tiyatro ve roman türlerinde eserler yazmıştır.

Öykü:

Bozbulanık, Topal Koşma, Menekşeli Bilinç, Dumanaltı, Bir Kara Derin Kuyu, Yandırma, Gülün İçinde Bülbül Sesi Var, Çisenti

RASİM ÖZDENÖREN (1940-...)

- ♣ Bireyin yalnızlığını, yabancılaşmasını, kuşak çatışmasını, modernlik, gelenek gibi sorunları, değerlerinden koparılmış ve modern kentlerin varoşlarında kısırlanmış bireyin veya ailenin acılarını yerli-İslami bir duyarlılık ve bakış açısıyla öykülerine taşımıştır.
- ♣ Hikâyelerinde varoluşçu felsefeden izler görülür, bireyin bilinçaltına iner, ruhsal çözümlenmelerde bulunur.

Roman: Gül Yetiştiren Adam

Hikâye: Hastalar ve Işıklar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm, Çarpılmışlar, İmkânsız, Ansızın Yola Çıkmak, Denize Açılan Kapı...

SEVİNÇ ÇOKUM (1943-...)

- ♣ Günümüz hikâye ve romancılarından.
- ♣ Eserlerinde geleneksel değerler, milli motifler ve ahlaki hassasiyetler ön plana çıkar.
- ♣ Hikâyelerine çoğunlukla bir mekân tanıtımı ve olayla başlar. Ortalama Türk insanını belirli bir gelenek içerisinde işler.
- ♣ İstanbul'un yoksul kesimini ve orta hali ailelerin dünyasını eserlerine taşır.

Hikâye: Bölüşmek, Eğik Ağaçlar, Makine, Onlardan Kalan Derin Yara, Rozalya Ana, Evlerinin Önü, Bir Eski Sokak Sesi, Beyaz Bir Kıyı, Gece Kuşu Uzun Öter

Roman: Karanlığa Direnen Yıldız, Zor, Hilâl Görününce, Bizim Diyar, Çırpıntılar, Ağustos Başağı, Delî Zamanlar, Gül yüzlüm, Gece Rüzgârları,

edebiyatfatihi.net

OĞUZ ATAY (1934-1977)

- ♣ Modernizmi esas alan sanatçılardan olan Oğuz Atay, postmodernizmin de edebiyatımızdaki öncülerindedir.
- ♣ Türk edebiyatında modern Batı romanı ve hikâyeleri tarzında en güzel eser veren yazarlar arasında yer alır.
- ♣ Eserlerinde toplum kurallarıyla çatışan aydınların iç dünyalarını ustalıkla kaleme alır.
- ♣ Modern insanın bunalımı, yalnızlığı, toplumun aksayan yönleri, burjuvazi görüşe ferdin başkaldırışı eserlerinde işlenen konular olarak öne çıkar.
- ♣ Yapıtlarında ele aldığı konuları ironi bir tarzla işler. Yapıtları ayrıca eleştiri ve mizah içerir.

Roman

- Tutunamayanlar
- Tehlikeli Oyunlar
- Eylembilim
- Bir Bilim Adamının Romanı

Öykü

- Korkuyu Beklerken

Oyun

- Oyunlarla Yaşayanlar

FERİT EDGÜ (1936-...)

Modernizmi esas alan sanatçılardandır.

Edebiyatımızda küçürek hikâyenin önde gelen yazarlarından biridir. Ayrıca önemli bir eleştirmendir.

Eserlerinde insanın varoluşsal kaygılarını, bunalımlarını ustaca ele almıştır.

Şiir: Ah Minel Aşk, Dağ Şiirleri

Roman: Kimse, Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı, O/Hakkari'de Bir Mevsim

Öykü: Bozgun, Bir Gemide, Kaçkınlar, Çılgılık, Avara Kasnak, İşte Deniz

NECATİ TOSUNER (1944-....)

♣ Günümüz yazarlarındandır.

♣ Şiirsel bir yalınlık içindeki kusursuz Türkçe kullanımıyla kısa öykü türünün ustalarından sayılmaktadır.

♣ Toplumsal gerçekleri kendi penceresinden ele almıştır.

♣ Küçürek hikâyeleriyle tanınır.

Hikâye: Özgürlük Masalı, Çıkmazda, Kambur, Sisli, Necati Tosuner Sokağı, Çılgınsı, Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi, Güneş Giderken

Roman: Sancı Sancı, Devren Kiralık, Bana Sen Söyle

Füruzan (1935-...)

♣ İstanbul'da doğan sanatçı, sadece ilk okul eğitimi almıştır ancak kendini yetiştirmeyi bilmiştir.

♣ Kişilerin dünyasını, toplumsal konularından soyutlamadan, gözlemden yola çıkıp ayrıntıları işleyerek gerçekçi bir görüşle vermeyi amaçlamıştır.

♣ İlk eserlerinde düşmüş kadınlar, kötü yola sürüklenen küçük kızların, çöküş sürecindeki burjuva ailelerin, yeni yaşama koşullarından bunalan, yurt özlemi çeken göçmenlerin, yoksulluk içinde yaşama savaşı veren, yalnız kalmış kadınların, çocukların dramına sevecen bir bakışla eğilmiştir.

♣ Öykülerinin çoğunda anne-kız ilişkisinin önemli bir yer tuttuğu, konunun kadın kahramanlar ile kızları üzerinde odaklandığı, gerçekliği küçük kızların bakış açısıyla işlediği görülür.

Hikayeleri:

- Parasız Yatılı (1971)
- Kuşatma (1972)
- Benim Sinemalarım (1973)
- Gecenin Öteki Yüzü (1982)
- Gül Mevsimidir (Kuşatma adlı kitabındaki bir uzun hikayesinin ayrı basımı, 1985)
- Sevda Dolu Bir Yaz (1999)
- Toplu Öyküler (2003)

VÜSAT O. BENER (1922-2005)

- Vüs'at O. Bener, eserleri içinde daha çok özyaşamöyküsel nitelik taşıyan öyküleriyle bilinir.
- Bener'in eserlerinde ölüm izleği önemli bir yer tutar.
- Okurdan çaba isteyen, ayrıksı bir dili olan Bener'in kişilerinin gündelik hayatın ikiyüzlülüklerini dışa vuran bilinç akışlarını, kullanır.
- Öykülerinin yanı sıra Vüs'at O. Bener'in şiirleri, kısa dizelerden oluşan, esprili, ironik ve şaşırtıcıdır.

Öykü: Dost, Yaşamasız, Siyah-Beyaz, Mızıkalı Yürüyüş, Kara Tren, Kapan
Oyun: İhlamur Ağacı, İpin Ucu
Roman: Buzul Çağının Virüsü, Bay Muannit Sahtegi'nin Notları

Anlatım Bozuklukları

Duygu ve düşünceleri açık, anlaşılır bir şekilde anlatmayan, içinde gereksiz unsurların bulunduğu cümleler anlatım bakımından bozuk cümlelerdir.

Her cümle belli bir düşünceyi, duyguyu aktarmak için kurulur.

Cümleleri oluştururken dil bilgisi kurallarına uymasına özen göstermemiz gerekir. Aksi takdirde anlatım bozukluğu yapmamız kaçınılmazdır. Oluşturduğumuz cümleyi okuyan veya dinleyen kişi eğer ne söylediğimizi net olarak anlamıyorsa anlatım bozukluğu yapılmış olur. Ayrıca kelimeler cümlenin anlamına uygun olmalıdır.

Anlatım bozukluklarının türlerini şöyle gruplandırabiliriz:

1. Gereksiz Sözcük Kullanılması: Gereksiz sözcük kullanımı cümlenin duruluğunu bozar ve anlatım bozukluğu yaratır. Bir cümlede gereksiz sözcük bulunduğunu anlamak için, sözcük cümleden çıkarılır. Bu durumda cümlenin anlam ve anlatımında bir bozulma oluyorsa o sözcük gerekli, anlatımında bozulma olmuyorsa ise gereksizdir.

Kulağıma eğilerek alçak sesle bir şeyler fısıldadı.

Bu yol yaya yürümekle bitecek gibi değil.

Onlar da beş yıldır karşılıklı mektuplaşıyorlar.

Geçmişteki hatıralardan bir şikayetimi yok

Ülkemizin sorunları bitmiyor, tükenmiyor

O günleri daha henüz dün gibi hatırlıyorum

Bu gece ısı sıfırın altında eksi beş derece olacak.

Gülmesinin nedeni bugün iyi bir haber almasıdır.

Onunla ilk tanışmamızı unutamam.

Dün gece uyurken gördüğü rüyayı anlattı.

Sanki dalgasız bir deniz gibiydi yüzü.

Sana söyleyeceğim bu gizli sırlarımı kimseye söyleme.

2. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması: Sözcükleri kendi anlamını yansıtmak şeklinde kullanmamak veya uygun olmayan yerde kullanmak anlatım bozukluğuna yol açar. Böyle bir yanlışla düşmemek için hangi sözcüğün nerede kullanılıp nerede kullanılmayacağını çok iyi bilmek zorundayız.

Bu onların bolluğa düştükleri zaman bile savurganlık etmelerine yol açar.

Şimdi size yarın yayınlanacak programlardan bazılarını hatırlatıyoruz.

Bence sizin bu sınavı kaybetme şansınız hiç yok.

Alınan bunca borç Türkiye'nin Avrupa'ya bağımlı olmasını sağladı.

Bu yıl babamın yüzünden sınıfı geçtim.

Annesi iyi çorap dokurdu.

Ektiğin fidanlar meyveye döndü.

3. Birbirle Karıştırılan Sözcüklerin Kullanılması: Kimi sözcükler aynı kökten türediği için yazılış ve okunuş olarak birbirine benzer, ancak bunların anlamları farklıdır. Bu sözcükler karıştırılıp birbirinin yerine kullanılırsa, anlatım bozukluğu ortaya çıkar. Geri kalmışlık Türkiye'ye özel bir durum değil.

Bu binalar gerçekten çok yaklaşık yapılmış.

Size birazdan düğün resimlerini göstereceğim.

Bir öğrenci sınıfta kalmışsa onun sınıfı geçmesini güçlendiren nedenleri araştırmak gerekir.

Bizden son öğretim durumunu gösteren bir belge istedi.

4. Kelimelerin Yanlış Yerde Kullanılması: Bir cümlede her sözcüğün yerli yerinde, başka bir deyişle her sözcüğün kullanılması gereken yerde olması gerekir. Cümle içindeki bir tek sözcüğün bile yerini değiştirmek farklı anlamlar, farklı yorumlar ve yargılar oluşturur.

Alınan bu karar, savaşta askerin daha çok ölmesine neden oldu.

Yorgun işten geldiğimden, onunla pek konuşamıyordum.

Yeni eve gelmişim ki telefon acı acı çalmaya başladı.

Her yolda kalan insana yardım etmek isterdi.

5. Atasözü ve Deyimlerin Yanlış Kullanılması: Deyimler ve atasözleri, kalıplaşmış söz gruplarıdır. Bu kalıpların bozulması ve bir sözün yerine eş anlamlısının getirilmesi anlatım bozukluğu yaratır. Bir deyim ifade ettiği anlamla, cümlenin taşıdığı anlam arasında bir uyumsuzluğun olması anlatım bozukluğuna neden olur.

Sen Ferda'nın sözlerini niçin kafana koyuyorsun?

Bu sınavı kazanabilmek için bütün zorlukları gözden çıkardım.

Çok acıktım midem zil çalıyor.
O kadar kalabalık ki çuvaldız atsan yere düşmez.
Ona ayak bağı oluyor , işini çabuk bitirmesini sağlıyordu.
Ona yardım et elinden geleni ardına koyma.

6. Noktalama Yanlışları: Noktalama işaretlerinin eksik ya da yanlış yerde kullanılması; cümleleri bir anlam belirsizliğine sürükleyebileceği gibi cümleden birden fazla anlam çıkmasına da yol açabilir. Bu nedenle noktalama işaretlerinin anlama etkileri ve kullanıldığı yerler iyi bilinmelidir.

Çocuk ayakkabılarını dolaba koydu.
İhtiyar adama bir şeyler sordu.
Küçük ağacın etrafında oynuyor.

7. Tamlama Yanlışlıkları: Sıfat ve isim tamlamalarının aynı tamlanana bağlanması anlatım bozukluğuna yol açar. Çünkü isim tamlamalarında tamlanan iyelik eki aldığı halde, sıfat tamlamalarında tamlanan ek almaz. Dolayısıyla tamlananlar, niteliği farklı olduğundan ortak kullanılamaz.

Doğa ve toplumsal olayları inceledik.
Dün epik ve aşk şiirleri okuduk.
Askeri ve devlet okullarına giriş sınavı yapılacak.
Gençlik, duygusal ve kişilik sorunları yaşıyor.

8. Eklerin Yanlış Kullanılması: Bir sözcüğe, gelmesi gereken ekin dışında yanlış bir ekin getirilmesi de kimi zaman anlatım bozukluğuna yol açar.

Bu çocuklar, Türkiye'nin zeki ama değişik sebeplerden dolayı okuyamamış çocuklardır.
Okuma sevgisi konusunda çocuklar, en çok anne ve babalarını örnek aldıkları unutulmamalıdır.
Bizi en çok sevindiren onun bu sınavı kazandığıdır.

9. Öge Eksikliklerinden Kaynaklanan Anlatım Bozuklukları:

a) Yüklem Eksikliği: Yüklem eksikliği daha çok sıralı ve bağlı cümlelerde ortaya çıkar. Öge ortaklığı bulunan böyle cümlelerde tek yüklem kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Kahvaltıda peynir,ekmek ve çay içtik.
İçkiyi az sigarayı hiç içmem.
Kimin dürüst,kimin dürüst olmadığını biliyor.
Suçlamaların yersiz ve doğru olmadığını söyle.
Baloya güzel bir elbise ve pahalı mücevherler takarak gelmişti.
Çocuklarıyla bazen çok bazen de hiç ilgilenmezdi.

b) Özne Eksikliği: Özne, cümlenin temel öğelerindendir. Cümlede özne bulunmaması anlatım bozukluğuna neden olur. Daha çok ortak özneli cümlelerde özne -yüklem uyumsuzluğu olur. Kişi ve sayı bakımından ortaya çıkan bu uyumsuzluk cümlede özne eksikliği yaratır.

Dernek müdürünün yetkileri alındı ve kovuldu.
O insanların sayısı azalıyor bulunmaz oluyor.
Belediye tarafından yaptırılan dört katlı binanın inşaatı bitirildi ve hizmete girdi.
Yaşlı adamın parası alınarak evine gönderildi.
Viraja hızlı giren aracın lastiği patladı ve kaza yaptı.

c) Nesne Eksikliği: Yüklemi geçişli eylem olan cümlelerde nesne bulunmalıdır, bulunmazsa cümledeki başka bir öge, nesne gibi görünerek anlatım bozukluğuna yol açar.

Size teşekkür etmek ve kutlamak istiyorum.
*Yazıya özendiği,dikkatle yazdığı belliydi.
*Sana telefon açmış,merak ediyormuş.
*Evin onarımını haftaya bitirecek , sonra da satacak.
*Bu kuralların gerekli olduğunu biliyorum;ama uygulayamıyorum.
*Yardıma muhtaç olanlara yardım eder , doyururdu.

d) Dolaylı Tümleç Eksikliği: Her cümlede dolaylı tümleç olmayabilir; ancak kimi cümlelerde dolaylı tümleç kullanılmaması cümledeki başka bir sözcüğün dolaylı tümleç gibi anlaşılmasına yol açarak anlatım bozukluğuna neden olur.

Düşman kenti bombaladı ; ama giremedi.
Çukurova'nın toprağı insanı diriltir, umut verir.
Sizi önemseyen ve inanan insanlar var.
Gençlerden çok şey bekliyoruz,fakat değer vermiyoruz.

e) Zarf Tümleci Eksikliği: Her cümlede zarf tümleci olmayabilir; ancak kimi cümlelerde zarf tümlecinin kullanılmayışı kapalılığa yol açarak anlatım bozukluğuna neden olur.

Yeni yetişen sanatçılara yardım eder,ilgilenirdi.
Bir daha seni görmek ve karşılaşmak istemiyor.
Arkadaşlarını aradı,sonra buluştu.

Kötü bir beste yaptığımda beni eleştirir ve tartışır.
Senin sorunlarını çözmeye çalışıyor; başa çıkmak için uğraşyoruz.

10.Düşünce ve Mantık Hataları:

İyi ve sağlam bir cümlenin temel mantık ilkelerine uygun olması gerekir aksi takdirde anlatım bozukluğu yapılmış olur.

Bazı öğrenciler, değil 105 puan, 120 puan bile alamaz.

O değil yarın, bugün bile hastaneden taburcu olamaz.

Beyin zarı iltihapları iyi tedavi edilmezse, ölüme hatta sara nöbetlerine yol açabilir.

11. Ek Fiil Eksikliğinden Kaynaklanan Anlatım Bozuklukları: Sıralı isim cümlelerinde ek fiilin kullanılmaması anlatım bozukluğu oluşturur.

O yazarımız geleneklere bağlı, ama yeniliklere kapalı değildir.

O yaşlı şair geleneklere bağlıydı, ama yeniliklere kapalı değildi.

Hava açık; ama sıcak değildir.

Hava açıldı; ama sıcak değildi.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Yazıda anlamın sağlanabilmesi için okuyucunun yapması gerekenleri belirten işaretlerdir.

Nokta (.)

Cümlenin sonuna konur:

Kardeşim müzik dinliyor.

Bazı kısaltmaların sonuna konur:

Dr.(doktor), Prof. (profesör), Cad. (cadde), s. (sayfa)...

Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur:

5. (beşinci), 24. (yirmi dördüncü)

Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur:

3, 5 ve 9. maddeler ticaretle ilgilidir. 15-16.yüzyıl arasında yaşamıştır.

Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I.A.1.a.

Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

12.03.2008

Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz:

12 Ağustos 1980, 30 Kasım 1900

Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

Otobüs 08.45'te kalktı. Toplantı 15.00'te başlayacak.

Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur:

548.982

Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır:

4.7=28

Virgül (,)

Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

Çantasını, kitaplarını, kalemlerini ve defterlerini masanın üstüne koydu.

Anlamca birbiriyle ilgili cümleleri ayırmak için konur:

Eve gitti, üstünü değiştirdi, sofraya oturdu ve yemeğini yedi.

Cümlenin temel yargısından uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur:

Yazar, toplumsal problemleri güçlü gözlem yeteneğiyle başarılı bir şekilde yansıtmıştır.

Cümle içinde açıklama bildiren ve cümlenin asıl ögesi olmayan sözleri ayırmak için konur. Yani cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

Bu hikayeyi, Pembe İncili Kaftan'ı, çok beğenmişim.

Ceyda Hanım, hiç sanmam ya, bu akşam bize gelebilir.

Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerden sonra konur:

Arkadaşlarımla maç yapacağım, dedi.

Konuşma çizgisinden önce konur:

Babası ona,

Ödevlerini yap, dedi.

Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekala, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle,

haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur:

Peki, hemen geliyorum.

Hayır, şimdi olmaz.

Hayhay, ne zaman isterseniz yaparım.

Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Sayın Başkan,

Değerli Konuklar,

Sayıların yazılışında, kesirleri ayırmak için konur:

45,3 (kırk beş tam, onda üç)

Yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Halid Ziya, Mai ve Siyah, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1980.

Metin içinde ve, veya, veyahut bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

Çarşıya gitti ve pantolon aldı.

Ayakkabılarını veya terliklerini getir.

Baban veyahut annen gelsin.

Metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

Hem suçlu hem güçlü.

Ya bu deveyi güdersin ya bu diyardan gidersin.

Ne kıızı verir ne dünürü küstürür.

Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da/de bağlacından sonra virgül konmaz:

Bu yazıyı ben de okuyamadım. Adana da çok nemli illerimizdendir.

Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur: Akşam, yine akşam, yine akşam, Göllede bu dem bir kamış olsam!

Şart ekinden sonra virgül konmaz:

Kitabı okusaydın sana bıraktığım parayı görürdün.

Noktalı Virgül (;)

Aralarında şekilce ve anlamca ilişki bulunan cümleler arasında kullanılır:

Söz var, iş bitirir; söz var, baş yitirir. At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

İki cümleyi birbirine bağlayan "ama, fakat, ancak, yalnız" gibi kelimelerden önce kullanılır:

Her söylediğin doğru olsun; fakat her doğruyu her yerde söyleme.

Cümle içinde veya sıralamalarda virgüllerle ayrılmış tür veya grupları birbirinden ayırmak için kullanılır:

Yazılı kompozisyon türleri arasında roman, öykü, makale, deneme, biyografi; sözlü kompozisyon türleri arasında ise konferans, panel, forum, sempozyum ve açık oturum sayılabilir.

Pazardan elma, ayva, armut; soğan, sarımsak ve maydonoz aldım.

Özneyi kendisinden sonra gelen virgülle bağlı kelimelerden ayırmak için kullanılır:

Edebiyat, müzik, resim ve tiyatrodan daha etkili bir sanattır.

İki nokta (:)

Bir cümleden ya da kelimedenden sonra açıklama yapılacaksa, örnekler sıralanacaksa o cümle ya da kelimenin sonuna konur:

Sıfatların özellikleri şunlardır:

Tırnak içine alınmış, başkasından aktarılan sözlerden önce kullanılır:

Atatürk: "Geldikleri gibi giderler." demiştir.

İki nokta matematikte bölme işaretini belirtmek için kullanılır:

20:5=4

Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur:

Öğretmen: Anladınız mı çocuklar?

Öğrenciler: Anladık öğretmenim.

Üç Nokta (...)

Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

Serdar içeriye öyle bir girdi ki...

Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur:

Kilavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.

Şoför A...ya yaklaşmakta olduğumuzu söyledi.

Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur:

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı...

Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bıraktığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

Koca Ali... Koca Ali, be!..

Not: Ünlem ve soru işaretinden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir:

Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan.

Nasıl da akşam oldu?.. Nasıl da yavrucaklar sustu?.. Nasıl da serçecikler yuvalarına sığındı?..

Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

Yabancı yok!

Kimsin?

Ali...

Hangi Ali?

...

Sen misin, Ali usta?

Benim!..

Ne arıyorsun bu vakit buralarda?

Hiç...

Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa!..

!..

Not: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

Soru İşareti (?)

Soru bildiren cümle ay da sözcükten sonra soru işareti konur:

Ödevlerinizi yaptınız mı?

Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur:

Sandık görevlisi başını kaldırıp:

Adınız?

Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb. 1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

İstanbul'dan İzmir'e arabayla üç saatte (?) gitmiş.

Not: *mi / mi* ekini alan yan cümle temel cümlelerin zarf tümlecisi olduğunda cümlelerin sonuna soru işareti konmaz:

Sabah oldu mu onu ararız.

Hava karardı mı içimi bir hüznün kaplar.

Not: Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

Muğla'ya mı gideceksin, Antalya'ya mı gideceksin?

Niye geldin, ne kadar kalacaksın?

Ünlem İşareti (!)

Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ifadelerin sonuna konur:

Eyvah otobüsü kaçırdık!

Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini muhafaza ve müdafaa etmektir.

Aman, elini çabuk tut!

Not: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konabileceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir:

Arkadaş, hızlı olmazsan geç kalacağız!

Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayrıç içinde ünlem işareti kullanılır:

Ne kadar zeki (!) bir insan olduğun cevaptan belli.

İsteseymiş bir günde bitirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

Kısa Çizgi (-)

Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

Şairimiz, şiirin sevgiliye seslendiği zaman gerçek değerini bulacağını savunuyor. Oysa son şiir kita-

bında sevgiliye dair tek bir şiir yok. Şimdi ben sorarım bu şairimize: Şiirlerini mi değiştireceksin, düşüncelerini mi?

Cümle içinde ara sözcükleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözcüklerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır:

Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır:

ver-gi, top-lu, kitap-çı-lık

Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır- vb.

İsim yapım eklerinin başına, fiil yapım eklerinin başına ve sonuna konur: -ak, -den, -ış, -lık, -ımsa-; -la-; -tır- vb.

Heceleri göstermek için kullanılır:

a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, prog-ram, ya-zar-lık vb.

Arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır:

Amasya-Çorum yolu, Türk-İngiliz ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 09.00-10.00, Trabzon-Galatasaray karşılaşması, Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, Türkçe-İngilizce Sözlük vb.

Not: Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz:

Yirmi yirmi beş yıl. Üç beş kişiyle dertleştik.

Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır:

50-20=30

Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır: -10 °C

Uzun Çizgi (—)

Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna konuşma çizgisi de denir.

Daha önce Sarfranbolu'ya gittin mi?

Hayır, gitmedim.

Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

Cavidan Hanım — Akşama size yeşil fasulye yemeği yaptım.

Hüsnü Bey — Daha iki gün önce yedik.

Not: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

Kayseri'ye giderken yolculardan biri:

"Yangın var, otobüs yanıyor."

Eğik Çizgi (/)

Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur:

Ne hasta bekler sabahı/Ne taze ölüyü mezar/Ne de şeytan bir günahı/Seni beklediğim kadar

Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur:

Karanfil Sokağı No.: 24/6 Çankaya / ANKARA

Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

25/11/1969, 15/09/1984 vb.

Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır:

-a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.

Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

70/2=35

Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır:

g/sn (gram/saniye)

Ters Eğik Çizgi (\)

Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır:

C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd

Tırnak İşareti (" ")

Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:

Atatürk: "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." demiştir.

Not: Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

"İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!" diyorlar.

Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır:

Yeni bir "barış taarruzu" başladı.

Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır:

Bugün öğrenciler "Kendi Gök Kubbemiz" adlı şiiri incelediler.

Not: Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz:

Elif Şafak'ın "Bit Palas"ını okudunuz mu?

Bilimsel çalışmalarda künye verilirken makale adları tırnak içinde yazılır.

Tek Tırnak İşareti (' ')

Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır:

Edebiyat öğretmeni "Şiirler içinde 'Han Duvarları' gibisi var mı?" dedi ve Faruk Nafiz'in bu güzel şiirini okumaya başladı.

Denden İşareti (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

a. İsimden İsim Yapım ekleri

b. İsimden Fiil " "

c. Fiilden Fiil " "

ç. Fiilden İsim " "

Yay Ayraç ()

Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur:

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır:

Yunus Emre'nin (1240?-1320)...

İmek fiilinin (ek fiil) geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakam'a yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın...

Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır:

Cihanın tarihi, vatani uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir ya kimsenin. (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)

Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır:

Adam, zeki (!) olduğunu söylüyor.

Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır:

Fuzuli 1496 (?) yılında doğmuştur.

Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur:

1) A) a)

2) B) b)

Köşeli Ayraç ([])

Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

Halikarnas Balıkcısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır:

"Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[tığını] söyledikten sonra..." (Hilmi Yavuz)

Kaynak olarak verilen kitap veya makalelerin künyelerine ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır:

Reşat Nuri [Güntekin], Çalkuşu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]

Kesme İşareti (')

Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e, Muhibbi'nin, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Mehmet Emin

Yurdakul'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se, Şinasi'yle,

Alman'sınız, Kırgız'ım, Karakeçili'nin, Osmanlı Devleti'ndeki, Cebrail'den, Çanakkale Boğazı'nın, Samanyolu'nda, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan,

Resmî Gazete’de, Millî Eğitim Temel Kanunu’na, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği’ni, Eski Çağ’ın, Yükselme Dönemi’nin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı’na vb.

Onun için Batı’da bunlara birer fonksiyon buluyorlar.

1919 senesi Mayıs’ının 19’uncu günü Samsun’a çıktım.

Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır:

Hisar’dan, Boğaz’dan vb.

Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır:

Bu Kanun’un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik’in 2’nci maddesine göre... vb.

Özel adlar için yay ayrıç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayrıçtan önce kullanılır:

Yunus Emre’nin (1240?-1320), Yakup Kadri’nin (Karaosmanoğlu) vb.

Ek getirildiğinde Avrupa Birliği kesme işareti ile kullanılır: Avrupa Birliği’ne üye ülkeler...

Not: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz:

Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovasının bitki örtüsü, Kuşadamızdaki liman vb.

Not: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturma ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının; Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 112’nci Birleşiminin 2’nci Oturumunda; Mavi Köşe Bakkaliyesinden vb.

Not: Başbakanlık, Rektörlük vb. sözler ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde Başbakanlığa, Rektörlüğe vb. biçimlerde yazılır.

Not: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Aydın, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadri, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün vb.

Not: Sonunda p, ç, t, k ünsüzlerinden biri bulunan Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen Ahmedi, Halidi, Şahabı; Bosna-Herseği; Kerküğü, Sinobu, Tokadı, Zonguldağı biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

Not: Özel adlar yerine kullanılan “o” zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur:

Nihat Bey’e, Ayşe Hanım’dan, Mahmut Efendi’ye, Enver Paşa’ya; Türk Dil Kurumu Başkanı’na vb.

Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: TBMM’nin, TDK’nin, BM’de, ABD’de, TV’ye vb.

Sayılarla getirilen ekleri ayırmak için konur: 1985’te, 8’inci madde, 2’nci kat; 7,65’lik, 9,65’lik, 657’yle vb.

Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur: Başvurular 17 Aralık’a kadar sürecektir. Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu’nun veri tabanının Genel Ağ’da hizmete sunulduğu gün olan 12 Temmuz 2010 Pazartesi’nin TDK için önemi büyüktür.

Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

Düştü m’ola sevdiğimin yurduna

İl yanmazken ben yanarım derdine

Engel aramızı açtı n’eyleyim

Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur: a’dan z’ye kadar, Türkçede -lık’la yapılmış sözler.

Yazı hazırlanırken Türk Dil Kurumu’nun hazırlamış olduğu yazım kuralları adlı kitaptan faydalanılmıştır.

YAZIM KURALLARI

Anlatılmak istenenin, yazı dilinde, karışıklığa yol açmadan, her okuyanın anlayacağı biçimde aktarılması için ortaya konan kurallardır. Bu kuralların başlıcaları şunlardır:

*Büyük Harflerin Kullanımı

*Sayıların Yazımı

*Tarihlerin Yazımı

*Kısaltmaların Yazımı

*Ekeylemlerin Yazımı

*De'nin Yazımı

*Ki'nin Yazımı

*İle'nin Yazımı

*Mi'nin Yazımı

*İkilemelerin Yazımı

*Pekiştirmeli Sözcüklerin Yazımı

*Bileşik Sözcüklerin Yazımı

*Satır Sonu Yazımı

BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

*Cümleler, dizeler büyük harfle başlar.

Bir bayrak rüzgar bekliyor.

Sandıktan değerli eşyalar çıktı.

*Hitap ifadeleri büyük harfle başlar.

Canım Kızım, bilsen seni ne kadar özledim.

Sayın Başkanım, bu konuyu yarın görüşelim.

Değerli Misafirler, hepiniz oğlumun doğum gününe hoş geldiniz.

*Özel isimler, özel isimlere bağlı unvan adları, özel isimden türeyen kelimeler büyük harfle başlar.

Yakup Kadri'nin Sodom ve Gomore adlı romanını okudun mu?

Çiftliğimizin çobanı, Karabaş'ı yanından eksik etmezdi.

Beyin ameliyatını Doktor Rasim Bey gerçekleştirecek.

Not: Unvan sıfatları özel isme bağlanmadığı zaman küçük harfle başlar.

Dayım ilimizin en ünlü **avukatlarındandır.**

Siz yine de bir **doktora** başvurun.

Not: Akrabalık ilişkilerini belirten unvan sıfatları, özel isimle kullanılsa da küçük harfle başlar.

Bayramda Meliha **teyzemi** ziyaret etmeyi unutma.

Zekai **amcama** hediye almayı ihmal etmedim.

*Kurum, kuruluş, kitap, gazete, dergi adlarının her kelimesi büyük harfle başlar.

Sait Faik, **Semaver**'de bir anne ve oğlunu anlatır.

Ahmet Mithat **Tercüman-ı Hakikat**'te yazmış.

Tarım ve **Köy İşleri Bakanlığı** elemanları denetleme yapacak.

Son şiirim **Papirüs** dergisinde yayınlandı.

Cahit Sıtkı'nın **Otuz Beş Yaş** şiirini okuyorum bugünlerde.

*Özel coğrafi isimler büyük harfle başlar.

Manisa, Tuna, Meriç, Uludağ, Kızılırmak, Çukurova, Karadeniz, Jamaika vs.

* Ülke adları büyük harfle başladığı gibi ülke adlarından sonra gelen krallık veya cumhuriyet sözcüklerinin baş harfleri de büyük yazılır.

Türkiye Cumhuriyeti, İngiltere Krallığı, Birleşik Arap Emirlikleri

*Yön isimleri bir özel ismin önünde onu niteleme görevinde kullanılırsa büyük harfle başlar.

Batı Karadeniz, Doğu Akdeniz, Kuzey Amerika, Güney Yemen

Not: Doğu, batı, kuzey, güney kelimeleri yön bildirecek şekilde kullanılırsa küçük harfle başlar.

Sıcak havalar güneyden geliyor.

Bu mevsimde kuzeyde yaşamak isterdim.

*Yön bildiren bu kelimeler özel isimlerden sonra kullanıldığında da küçük harfle başlar.

Giresun'un güneyi yağışlı olacak.

Mersin'in doğusunda hangi ilimiz var?

Doğu, Batı kelimeleri düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde ise büyük olarak yazılır.

Bu konuda Doğu medeniyeti daha ileridedir.

Biz de Batı kültüründen etkilendik.

Not: Başlık arasında geçen ve, ile, ya, veya, ya da, ki bağlaçlarıyla mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır.

Leyla ile Mecnun, Suç ve Ceza, Turfanda mı Turfa mı?

*Belli bir tarih bildiren ay ve gün isimleri büyük harfle başlar.

23 Ağustos 2002'de dünyaya gelmişim.

*Özel isimlerden türetilen bütün isim, fiil ve sıfatlar büyük harfle başlar.

Avrupa, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Türkçülük

*Cümle içinde tırnak veya yay ayrıç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem) konur.

Atatürk: "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir." diyor.

Not: İki çizgi arasındaki ara cümleler büyük harfle başlamaz.

Ali'nin amcası -hiç sanmam ya- yarın trenle gelecekmış.

* İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar. Ancak iki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bu örnekler büyük harfle başlamaz.

Bana şunu söyledi: Siz de arkadaşlarınızla takım çantanızı alıp gelin.

Getireceğiniz malzemeler: kerpeten, mıknatıs, kablo, akım ölçer makinesi...

Not: Rakamlarla başlayan cümlelerde rakamdan sonraki kelime büyük harfle başlamaz.

2017 yılında hayatında ne gibi değişiklikler yaptın?

Not: Örnek niteliğindeki kelimelerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır.

"Radyo, televizyon, transit, rölyef" gibi kelimeler dilimize başka dillerden girmiştir.

*Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar.

Dünya, Neptün'den ne kadar uzaktır.

Ay'da hayat var mı?

Not: Dünya, güneş, ay kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar.

Sen benim güneşimsin, ayımsın.

Ayla'nın dünyalar kadar kitabı vardı.

* Yer adlarında ilk isimden sonra gelen *deniz, nehir, göl, dağ, boğaz* vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar.

Ağrı Dağı, Aral Gölü, Çanakkale Boğazı, Dicle Irmağı, Ege Denizi, Erciyes Dağı, Fırat Nehri, Tuna Nehri, Van Gölü, Zigana Geçidi, Süveyş Kanalı.

* Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar.

Topkapı Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Alanya Kalesi, Galata Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Bilge Kağan Anıtı.

* Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

Medeni Kanun, Borçlar Hukuku (kanun), Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü, Telif Hakkı Yayıncılık ve Satış Yönetmeliği.

Not: Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik vb.ni bildiren kelimeler, belli bir kurum vb. kastedildiğinde büyük harfle başlar.

Bu yıl Meclis, yeni döneme erken başlayacaktır.

Son aylarda Kurum, yazım konusunda yoğun bir çalışma içine girmiştir.

1546 sayılı Kanun bu yıl yeniden gözden geçiriliyor

Bu madde Yönetmelik'in 8'inci maddesine aykırı düşmektedir.

SAYILARIN YAZIMI

*Sayılara getirilen ekler kesme işaretiyle ayrılır.

Onunla 2000'de tanışmıştım.

*Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar ayrı yazılır.

Üç yüz elli kişi vardı salonda.

* Para ile ilgili işlemler, çek, senet vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır. Bitişik yazılmadığında belge üzerinde değişiklik yapılabilir.

321,23 (üçyüzyirmibirTL, yirmiiçKr)

TARİHLERİN YAZIMI

*Ay ve gün adları tarih yazımında büyük harfle başlar.

25 Ağustos 2002'de dünyaya gelmişim.

Onunla 8 Eylül 1990'da bisiklet turuna çıkmıştık.

Not: Belirli bir tarih belirtmeyen ay ve gün adları büyük harfle başlamaz.

Sizi nisan ayında toplantıya bekliyoruz.

KISALTMALARIN YAZIMI

*Kisaltmalara getirilen ekler, o kısaltmayı oluşturan sözcük ya da sözcüklerin okunuşuna değil, kısaltmanın okunuşuna göre getirilir ve kesme işaretiyle ayrılır.

Teyzemin oğlu ODTÜ'yü kazandı.

TCDD'ye mayıs ayında alım yapılacaktı.

EKEYLEMLERİN YAZIMI

* Ekeylem (i-), ek olarak kullanıldığında bitişik yazılır. Kelime şeklinde yazıldığında ayrı yazılır. Sözcüklere bitişik de ayrı da yazılabilir.

Nasrettin Hoca'nın bir eşeği var imiş.

Ne olacağı belliydi zaten.

DE'NİN YAZIMI

*Bağlaç olan "de, da" her zaman ayrı yazılır ve "te, ta" şekli yoktur.

Ayrılık da sevdaya dahildir.

Bu roman da aynı konuyu işlemektedir.

Geçen sene de müzeye gitmiştik.

Not: Hâl eki "-de" ile bağlaç olan "de"yi karıştırmamak için şu yöntem kullanılır: Bağlaç olan "de" cümleden çıkarıldığında anlam bozulmaz, ek olan "-de,-da" çıkarıldığında anlam bozulur.

Sizin evinizde kaç oda var? ("-de" hal ekidir.)

Sizin eviniz de ne güzelmiş. ("de" bağlaçtır.)

"Kİ" NİN YAZIMI

* Bağlaç olan "ki" her zaman ayrı yazılır. Sıfat yapım eki ve ilgi zamiri olan "-ki" bitişik yazılır.

Bilmiyorum **ki** cevap vereyim.

Zannetme **ki** solmaz güzelliğin.

Baktım **ki** olmayacak sustum ben de.

Dün**kü** toplantıda hangi konuyu tartıştınız? (sıfat yapan ki)

Senin çantan benim**ki**nden büyük. (ilgi zamiri olan ki)

"İLE" NİN YAZIMI

* Edat ya da bağlaç olarak kullanılan "ile" sözcüğü, ayrı yazılabildiği gibi, ek biçiminde de yazılabilir. Ek biçiminde yazıldığında "i" ünlüsü düşer. Bu durumda, ünsüzle biten sözcüğe, ses uyumuna göre, "-la,-le" biçiminde eklenir. Ünlüyle biten bir kelimeye geldiğinde "i" sesinin yerine "y" koruyucu ünsüzü gelir.

Ayva **ile** şeftali getirmişler.

Ayvay**la** şeftali getirmişler.

"Mİ" NİN YAZIMI

*Kendinden önceki kelimedenden her zaman ayrı yazılır; fakat kendinden sonra gelen eklere bitişik yazılır.

Verilen ödevleri zamanında yaptınız **mi**?

Paragraf sorularını çözebiliyor musun**?**

Not: "Mi" soru eki cümleye soru anlamı katmasa bile ayrı yazılır.

Bahar geldi **mi** çiçekler açar.

Soğuk mu soğuk bir ayran getirdiler.

İKİLEMELERİN YAZIMI

* İkilemeler ayrı yazılır. İkilemeyi oluşturan kelimelerin arasına virgül konmaz.

Eşyalarınızı **yavaş yavaş** toplayın.

Sinem'in düğününe **eş dost** herkes gelmişti.

Aşağı yukarı elli sene oldu köye gitmeyi.

Not: İkilemeler bir varlığa ad olduğunda bitişik yazılır.

Gırgırla çekyatın altındaki tozları aldık.

Gömleğinin **çıtçıt**ları bozulmuş.

PEKİŞTİRMELİ SÖZCÜKLERİN YAZIMI

* Pekleştirilmiş sözcükler bitişik yazılır.

Gittiğimiz deniz **masmaviydi**.

İpissiz vadinin ortasında kalmıştık.

Bu yaşta beni **yapayalnız** bıraktın, gittin.

Düşmanlar etrafımızı **çepeçevre** kuşatmıştı.

Odanı **darmadağınık** bırakmaktan bıktım.

Sana **sırlısıklam** bir bakış da ben olsaydım.

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Birleşik sözcükler, aynı ya da farklı türde sözcüklerin kalıplaşmasıyla oluşur. Bu sözcükler anlamca bir bütünlük kazanmıştır ve tek bir varlığı, kavramı ya da eylemi karşılamaktadır.

Birleşik kelimeler şu durumlarda bitişik yazılır:

* Birleşik kelimeyi oluşturan sözcüklerden en az biri gerçek anlamını yitirdiğinde:

suççeği
dalgakıran
birçok
herhangi

* Birleşik kelimeyi oluşturan kelimelerden en az biri tür değişikliğine uğradığında:

gelgit
karasinek
bilgisayar
ağaçkakan

* Birleşik sözcükte ses düşmesi veya ses türemesi olduğunda:

cumartesi
zehretmek
kaybolmak
zannetmek

* Kurallı birleşik eylemler ve anlamca kaynaşmış bazı eylemler bitişik yazılır:

görebilmek
yapıvermek
donakalmak
düşeyazmak
konuşadurmak
vazgeçmek
başvurmak
öngörmek
varsaymak

SATIR SONU YAZIMI

* Bir kelime satır sonunda bütünüyle yazılmıyorsa, kelimenin yazılabilen heceleri yazılıp sonuna kısa çizgi eklenir. Satıra sığmayan heceler sonraki satırın başına yazılır.

Saate baktığında geç kal-
dığını fark etti.

* Satırın sonuna sığmayan birleşik sözcük tek bir sözcük olarak hecelenir. Birleşik sözcüğü oluşturan kelimeler ayrı ayrı hecelenmez.

Kardeşim bugün il-
okula başlayacak.

* Satır sonunda biten özel isimlerden sonra kesme işareti konduktan sonra kısa çizgi (-) konmaz.

Reşat Nuri, Çalığısu'
nda bir öğretmeni anlatır.

KAYNAKÇA

- Osman Dadabağ, Türk Dili ve Edebiyatı 7, MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2018
- Arda Tokuş, 12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, İlke Yayınları, Ankara 2019

